

tighederne, så skal man gøre det på mange niveauer. Det kræver god planlægning, herunder en langsigtet strategi og stabil tilførsel af ressourcer, jf. nedenfor under afsnit 8.1. og 8.5.

Man skal støtte mange forskellige typer menneskerettigheder på én gang. Man skal støtte realisering af de økonomiske-sociale rettigheder, samt de civile og politiske rettigheder, og det kræver ganske enkelt ressourcer. Vi har næppe personelle og andre ressourcer til at hjælpe så mange lande, som der er lagt op til i den maksimale model. Det tager tid at opbygge en viden på området, jf. nedenfor under afsnit 8.3 og 9.

Hvis den pågældende modtagerregering ikke anerkender, at der er alvorlige menneskeretsproblemer, og vi er af den opfattelse, at det er der, vil en *anden* konsekvens kunne være, at *opprioritere NGO-bistanden* til det pågældende land og nedprioritere den officielle del af bistanden.

7.1. Vi må danne os et indtryk af de enkelte lande gennem fælles opstilling af målsætninger for det enkelte land – en dynamisk synsvinkel

Man må også prøve at gøre sig klart om den overordnede udvikling i det land, man ønsker at støtte, går i *den rigtige retning*. Det er ikke noget vi hidtil har gjort meget ud af. Vi har sjældent haft nogen klar opfattelse af, i hvilken retning de lande, vi støtter, bør gå. Derfor har vi tilsvarende dårlige muligheder for at bedømme om udviklingen er god eller dårlig, så snart vi bevæger os væk fra en evaluering af det enkelte isolerede projekt. Vi bør med andre ord danne os et billede af det enkelte land, og så må vi *opprioritere*, hvis vi ikke mener, at udviklingen går i den rigtige retning.

Det kræver betydelige ressourcer at skabe grundlaget for en overordnet målsætning for vore samarbejdslande. Og det kræver en vanskelig men nødvendig dialog med regeringerne i samarbejdslandene og med uofficielle grupperinger i disse lande.

Det synes indlysende rigtigt at indlede et samarbejde med de øvrige nordiske lande samt muligvis Holland og Canada om løbende tilve-

bringelse af det nødvendige dokumentationsgrundlag, jf. nedenfor under afsnit 8.2.

7.2. Opprioritering af bistand som signal

Det mindst produktive man kan gøre i de lande, der er præget af menneskeretsproblemer, er ikke at reagere. Der er her ikke tale om at trække sig ud, men derimod om at reagere med den bistand, man giver i landet.

Da verdensmesterskaberne i fodbold for nogle år siden foregik i en sydamerikansk diktaturstat, var noget af det mest deprimerende for de mennesker, der blev torteret uden for stadion, at omverdenen overhovedet ikke reagerede – 500 millioner blev uanfægtet ved med at sidde og se fodbold.

Det gælder altså om at sende et signal til den regering, i hvis land man er, om at man ikke synes om den overordnede udvikling. Signalet kan bedst sendes ved at ændre prioriteringen i og kanaliseringen af den bistand, man giver til landet.

7.3. Igangsættelse af sociale processer

Den bistand, der bl.a. vil være interessant ud fra en menneskeretssynsvinkel er – med et engelsk udtryk – såkaldt »*institution building*« (som måske kan oversættes med »bistand til samfundsorganisering«). Det vil sige, at der er tale om igangsættelse og styrkelse af sociale processer, som ikke nødvendigvis giver sig udtryk i tilvejebringelse af bygninger og produktion af varer.

Det betyder imidlertid ikke, at denne form for bistand er mindre væsentlig eller mindre langsigtet.

7.4. Hvordan måles effektivitet og effekt?

En sådan »*institution building*« lader sig ikke måle med de samme kriterier eller med de samme produktivitetskategorier, som kan opstilles for andre typer bistand. Man må også se i øjnene, at tidshorizonten for denne type bistand kan være særdeles lang, når man ser bort fra hjælp til enkeltpersoner, f.eks. behandling af torturofre.